

Yüzeysellik Felsefesi

Esmâ KÖROĞLU

Özet

Toplumsallaştığı ölçüde insanlaşan organizmanın kendine dönüklüğü ve içe kapanıklığı, toplumla bağlarının kopması veya zayıflaması bakımından önem arz etmektedir. Toplumun şekillendirilmesinde, yapılacak düzenleme ve müdahalelerde rolü büyük olan insanın, özne niteliğini kaybederek silikleştiği bir durumda toplumsal ilerleme çok zor bir durumdur. Tarihsellik bilinciyle insan ilişkilerinin ve bir takım olayların kritiğinin yapılmaması halinde toplumda belirsizlik, yüzeysellik felsefesi hüküm sürmeye başlar.

Anahtar kelimeler: Yüzeysellik, belirsizlik, postmodernizm, politika, yasadışı örgütler.

Abstract

Philosophy of Superficiality

As much as it is socialized, turning toward itself and to become withdrawn of the humanized organism is very important from the point of weakening or breaking off the ties with the society. In the situation of becoming indistinct and losing his quality of being subject of the human whose role is very important in the regulations and intervention in formation of the society, it is very hard to go one step forward in the name of social progress. In the case of lacking of criticizing human relations and some events with consciousness of historicity, philosophy of uncertainty and superficiality starts to rule in the society.

Key words: Superficiality, indistinctness, postmodernism, politics, nongovernmental organizations.

Günümüz felsefesi post-modernizm; siyasetten sanata, toplumsal ve bireysel yaşamın her alanına egemen olan yüzeyselliğin ifadesi durumundadır. Bir bakıma ilkece ve özce noksanlıkların felsefi açıklanışıdır. Peki post-modernizme modernizmdeki yeni bir biçimlendirme, geçmişten yeni bir kopuş ya da tamamıyla bir devrin başlangıcı diyebilir miyiz? Bu dönemi tümüyle bir kopuş yerine, eskinin yeninin elemanlarıyla yeni ilişkilere girmesi olarak adlandırmak daha uygundur. Post-modernizm modernizmin daha belirsizleşmiş, daha kaygan, soyut ve bulanık bir uzantısıdır sadece.

Post-modernite, insanları geleneksel kültüre sığınmaya ve nostaljilerde teselli bulmaya itmektedir. Özne olabilmekten yoksun bireylerin tekil ve tikelleşerek girdikleri varoluşçu bunalımlar, kaçışlar, benlik arayışları, anlamsızlık, değer yitimi ve denge kayıpları düşünüldüğünde ve bunların şiddeti, intiharı, düşünsel ve ruhsal anarşizmi de beraberinde getirdiği hesaba katıldığında, ortaya pek de olumlu bir tablo çıkmamaktadır. Adına ‘özgürlük’ denilen içi boşluk ve hafiflik duygusu yaratan bireysellik, en başta birçok kişiye cazip gelse de, uzun vadede tehlike yaratan bir durum olarak kendisini gösterir. “Post-modernizm öznenin ölümünün öncülüğünü yaparak, benlik, karakter ve özne düşüncesini eritmiştir” (Rosenau 1998: 85).

“Post-modern birey gevşek ve esnek, duygulara ve içselleştirmeye yöneliktir ve ‘kendin ol’ diye özetlenebilecek bir tavrı benimser. Kendi toplumsal gerçekliğini kuran, kişisel anlam arayışını sürdüren, ama arayışında, sonunda ortaya çıkan şeyin hakikat olduğu iddiasında bulunmayan aktif bir insandır. Fantazi, mizah, arzu kültürü ve anında tatmin ister” (a.e., 98).

Post-modern bireyin erdemli hayat için bireysel anlık tatminini geri plana atabilen modern insana karşı küçümseyici bir tavrı vardır. Modern özne için çok önemli kavramlar olan çalışkanlık, disiplinlilik, sorumluluk sahibi olma, sıkı çalışma, elinden gelenin en iyisini yapma gibi kavramları aşağılayıcı kavramlar olarak değerlendirirler. Bunların hiçbirini ilke haline getirmeye gerek duymazlar. ‘Düşünen özne’nin merkeze alınmasına karşı çıkarlar. Onlara göre ‘düşünen özne’, sadece ihtiyaca göre türetilmiş kurmaca bir kavramdır.

Post-modernizmde yabancılaşmış bir özne değil parçalanmış bir özne söz konusudur. Yani özne de, post-modernizmin genel eğilimi olan parçalara ayırma yönteminden nasibini almıştır. Çok kişiliklilik söz konusudur ve tutarsızlık hakimdir. Post-modernizm her şeyi parçalara ayırıp inceleme ve çözümlene yoluna giderken, sonuçta alternatif bir sentez sunmaz. Yapıcılık ya da amaçlılık kaygısı yoktur, çünkü. Neden– sonuç zinciri kurulmaz, kurulmadığı için de bir süreksizlik hakimdir. Harvey “Post-modernizm sanki dünyada hiçbir şey yokmuşçasına, değişimin parçalanmış, kaotik akıntıları içinde yüzer, hayır daha da öte çamur içinde debelenir.” (1999: 60) diyerek durumu özetlemiştir.

“Çağımızı adsız ya da kimlik belirsizliği içerisinde bırakan, hem bilerek, hem farkında olmadan yapılan bu karışıklık, entelektüel bir sorun olmaktan çok ideolojik bir perspektif haline gelmiştir” (Mısır ve Balta 1999: 33). Post-modernizmle birlikte örgütlü toplumların yok olması daha kolay olmakta, fikirler arasındaki sivrilikler törpülenmekte, tarafların belli olmadığı bulanık bir ortam yaratılarak, bireylerin kapitalizme daha kolay entegre olmaları sağlanmaktadır. “Post-modernizm geç kapitalizm çağının kültürel mantığından başka birşey değildir” (Harvey 1999: 80). Artık tüm ideolojiler üst–anlatıdır. “Post-modernizm üst–anlatılara inanmamaktır” (Lyotard 2000: 36). Anlamaların ve inançların çoğulluğuna inanılır; bu fikirsellik bir esneklik ve hoşgörü gibi görünse de ‘dozu aşmamak’ şarttır. Siyasi tartışmalar sorunların çözümüne yönelik değil, zihin jimnastiği şeklindedir. Çünkü amaç belirsizdir. Post-modernistlerin birçoğu sistem karşıtı olsa da istemedikleri sistemin yerine yeni bir sistem koymazlar. Son derece eklektik önerilerden yanadırlar.

“Siyaset hakkında basit, dolambaçsız, sezgisel ve haklı olarak kinik bir durum takınırlar. Kayıtsızlık biçimini alan stratejik direniş, kişinin bütün zamanı üzerinde tekel kuran ve bütün hayatlarına tahakküm eden türden siyasi bağlanımlara karşı bir sığınaktır” (Rosenau 1998: 227). Güvensizlik ortamı hakimdir. “Kime, neye güvenileceği açık değildir. Çünkü hiç kimsenin işlerin nasıl gideceğini denetlemediği görülmektedir. Hiç kimse işlerin gerçekten de beklenen yönde gideceğine dair güvence veremez” (Bauman 2001: 61). Mevcut güvensizlik ortamı korkular yaratır. “Korkular yerleşir yerleşmez dinsel, etnik ve siyasi aşırılıklar öne çıkar” (Minc 1995: 92-93). Bunlar geleneksel katı kuralları olan dinlerden çok kozmik, mistik karakterlere sahip olan pagan ya da panteist dinsel anlayışlardır.

Tarih sona ermiştir ve geleceksizliğe inanılır. Bu durumda toplumsal dönüşüm, değişim veya ilerleme uğruna mücadele etmek anlamsızdır. İnsanların hiçbir biçimde yönetimi etkileme gücü olmadığından, iddialı siyasi çıkışlara rastlanmaz. Zaten kapitalizmin mantığı da bunu gerektirir. İnsanlara teknoloji ve sermaye karşısındaki güçsüzlükleri dikte ettirilir. Kimi post-modernistler kapitalizmi eleştiriyor görünmektedirler: “Aslında post-modernizmin kapitalist yapıyı eleştirisi ve bireysel direnişlerden bahsetmesi onu kapitalist yapıyı desteklemeyen bir karaktere büründürmez. Tam aksine yapısal ayarlamalarla ve neo-liberal yapıyı destekler” (Erdoğan 2000: 218). Tikelleştirici post-modern felsefeyle ortaya atılan öneriler, acil ve köksüz çözüm planları artmaktadır. Küreselleşmeye hızla uyum sağlanırken, sosyal ve liberal sentezle sivil toplumculuk, toplumsal örgütlenişe hakim düşünce olarak gerçekleşmektedir. Kapitalist sistemin ihtiyaçları dahilinde ortaya çıkan sivil inisiyatifler, mevcut demokrasinin temelini yerleşmiş, siyasi hedeflerin daralmasına yol açan, iktidar kaygısı gütmeyen gruplardır. Sivil toplum örgütleri belirli hassasiyetleri olan bireylerin tepkilerinin uç noktalara taşınmasını engelleyici bir konumdadırlar. Suni bir denge kurarlar. Yakaladıkları çok renklilikte sivil toplum örgütleri daha ileriden *bakanlar* için tek renk bir tablo görünümündedir.

İçinde bulunduğumuz durumu şöyle özetleyebiliriz: Toplumsallaştığı ölçüde insanlaşan organizmanın kendine dönüklüğü ve içe kapanıklığı, toplumla bağlarının kopması veya zayıflaması bakımından önem arz etmektedir. Toplumsal şekillendirilmesinde, yapılacak düzenleme ve müdahalelerde rolü büyük olan insanın, özne niteliğini kaybederek silikleştiği bir durumda toplumsal ilerleme çok zor bir durumdur. Tarihsellik bilinciyle insan ilişkilerinin ve bir takım olayların kritiğinin yapılmaması halinde toplumda belirsizlik, yüzeysellik felsefesi hüküm sürmeye başlar.

Kaynakça

- BAUMAN, Z. (2001) *Bireyselleşmiş Toplum*, çev. Yavuz Alogan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- ERDOĞAN, İ. (2000) *Kapitalizm Kalkınma Postmodernizm ve İletişim*, Erk Yayınları, Ankara.
- HARVEY, D. (1999) *Postmodernliğin Durumu*, çev. Sungur Savran, Metis Yayınları, İstanbul.
- LYOTARD, J. F. (2000) *Postmodern Durum*, çev. Ahmet Çiğdem, Vadi Yayınları, Ankara.
- MISIR, B. M.; BALTA, E. (1999) *Modernizm Postmodernizm ve Sol*, Özgür Üniversite Kitaplığı: 9, Öteki Yayınevi, Ankara.
- MINC, A. (1995) *Yeni Ortaçağ*, çev. Mehmet Ali Ağaoğulları, İmge Yayınevi, Ankara.